

Apiaceae család

Az Apiaceae család legfontosabb gyógynövényfajai

- *Anethum graveolens* - kerti kapor,
- *Angelica archangelica* - orvosi angyalgyökér,
- *Carum carvi* - konyhakömény,
- *Coriandrum sativum* - koriander,
- *Foeniculum vulgare* - édeskömény,
- *Levisticum officinale* - lestyán,
- *Pimpinella anisum* - ánizs.

Származásuk:

- Földközi-tenger vidéke, Eurázsia (kapor, konyhakömény, koriander, édeskömény, ánizs),
- É-Európa, Izland (angyalgyökér),
- D- és NY-Ázsia (lestyán).

Élettartam szerinti csoportosítás:

- **Egyéves:** kapor, koriander, konyhakömény, ánizs,
- **Kétéves:** angyalgyökér, konyhakömény,
- **Évelő:** édeskömény, lestyán.

Közös botanikai jellemzők

- illóolaj a növény valamennyi részében lehet,
- heterofília,
- összetett ernyős virágzat ($K_5C_5A_5G_2$),
- virágzáskor először a porzó jelenik meg,
- ikerkaszattermés,
- termés nem egyszerre érik, pereg.

Kapor – *Anethum graveolens*

Drog:

herba (*Anethi herba*),
termés (*Anethi fructus*),
illóolaj (*Anethi herbae aetheroleum*,
Anethi fructus aetheroleum)

Hatóanyag:

illóolaj (d-karvon, d-(1)-fellandrén, d-limonén),
kempferol,
dilapiol,
zsíros olaj.

- **Farmakológiai hatás:**

antiszeptikus (illóolaj), étvágyfokozó, enyhén nyugtató,

- **Felhasználás:**

fűszer,
kozmetikai ipar,
népi gyógyászat.

Kapor — termesztés (1 év)

- **Termesztés célja:**

1. termés drognak vagy illóolaj-lepárlásra,
2. növényolaj előállítás,
3. zöldkapor (friss vagy szárított fűszer).

- **Elővetemény:** nem igényes rá,

- **Trágyázás:**

zöldhozam növeléséhez **N**, magterméshez **P**,

- **Talajelőkészítés:** őszi szántás, majd tavaszi magágykészítés,

- **Vetés:**

márc. 2. fele - ápr. eleje, 24 cm sortáv (mag, növényolaj),
márc. közepe - máj. közepe (szakaszosan), 12 cm sortáv (zöldnövény),
1,5-2 cm mély,

- **Ápolás:** gyomirtás (fűszerkapornál felülkezelés nem alkalmazható),

- **Növényvédelem:** fuzikládiumos varasodás, levéltetvek ellen,

- **Betakarítás:**

- *fűszerkapor:* szárbaindulásig,
- *növényolaj:* termés viaszérésekor, kézzel v. kaszálvarakodó géppel,
- *termés:* főernyő termései barnák, kombájnnal, egymenetben,

- **Elsődleges feldolgozás:**

szárítás: max. 45°C (fűszerkapor), 40-50 °C (mag), illóolaj-lepárlás (növényolaj, magolaj).

- **Hozam:**

4-6 t/ha friss növény → 0,3-0,6 t/ha morzsolt *fűszer*,
0,6-1,5 t/ha mag → 20-40 kg/ha *magolaj*,
12-15 t/ha zöldnövény → 30-70 kg/ha *növényolaj*.

Koriander - *Coriandrum sativum*

- **Drog:**

termés (*Coriandri fructus*),
illóolaj (*Coriandri aetheroleum*),

- **Hatóanyag:**

illóolaj (linalool, decen-(2)-al, borneol, gerániol, alfa-, béta-pinén, kámfor, fellandrénn),
fehérje,
zsíros olaj,
A-, C-vitamin ...

- **Farmakológiai hatás:**

simaizom-görcsoldó, szélhajtó, emésztésjavító,

- **Felhasználás:**

görcsoldóként,
fűszer (konzervipar, háztartások),
kozmetikai ipar.

Koriander — termesztés (1 év)

- **Elővetemény:** korán lekerülő növény jó, ernyősviráguak 4 évig ne,
- **Trágyázás:** talajelőkészítéskor, közepes igény,
- **Talajelőkészítés:** őszi szántás, kertszerű magágy,
- **Vetés:** márc. 2. fele, 25-30 cm sortáv, 4-5 cm mély,
- **Ápolás:** gyomirtás,
- **Növényvédelem:** bakteriózis, ramularózis ellen,

- **Betakarítás:** egy- v. kétmenetben, kombájnnal,
- **Elsődleges feldolgozás:** szárítás max. 40°C, illóolaj-lepárlás,
- **Hozam:** 1-1,5 t/ha termés → 15-25 kg/ha illóolaj.

Ánizs - *Pimpinella anisum*

- **Drog:**

termés (*Anisi fructus*),
illóolaj (*Anisi aetheroleum*),

- **Hatóanyag:**

illóolaj (anetol, metil-kavikol, ánizsaldehyd, ánizssav)
zsíros olaj (18-23%),
fehérje (16-20%),
cukor (3,5-5,5%).

- **Farmakológiai hatás:**

köptető, enyhe görcsoldó és fertőtlenítő,

- **Felhasználás:**

teakeverékekben, **csecsemőgyógyászat!**,
fűszer,
édesipar,
likőrgyártás.

Ánizs – termesztés (1 év)

- **Elővetemény:** korán lekerülő növény jó, ernyősviráguak 4 évig ne,
- **Trágyázás:** tápanyagigényes, terméshez P,
- **Talajelőkészítés:** őszi szántás, kertszerű magágy,
- **Vetés:** márc. vége - ápr. eleje, 25-30 cm sortáv, 2-3 cm mély,
- **Ápolás:** gyomirtás,
- **Növényvédelem:** bakteriózis, köménymoly, bagolypille ellen,

- **Betakarítás:** egy- (v. két-)menetben,
- **Elsődleges feldolgozás:** szárítás max. 40°C, illóolaj-lepárlás,
- **Hozam:** 0,4-0,6 t/ha termés.

Konyhakömény - *Carum carvi*

f. annua

egyéves
mediterrán szárm.
melegkedvelő
80-100 cm magas
rövidebb, egyszerű
gyökér
szára kevésbé elágazó

f. biennis

kétéves
honos
hűvösebb klímát
igényel
60-80 cm
erős karógyökér
szára többszörösen
elágazik

f. annua

tőlevelek alig
virágzás: jún.v.-júl.
érés: aug.v.-szept.e.
mag: nagyobb,
„szálkás”, nem pereg
illóolaj 1-3%
karvon: 48-55%

f. biennis

fejlett tőlevélrózsa
ápr.v.-máj.e.
jún.v.-júl.e.
kisebb, nem „szálkás”,
pereg
3-7%
60-70%

- **Drog:**
termés (*Carvi fructus*),
illóolaj (*Carvi aetheroleum*),

- **Hatóanyag:**
illóolaj 2-7 % (d-karvon, d-limonén, dihidrokarvon, karveol, dihidrokarveol)
fehérje 20%,
zsírsolaj 14-22%.

- **Farmakológiai hatás:**

görcsoldó, szélhajtó, gyomorerősítő, antibakteriális, antifungális,

- **Felhasználás:**

görcsoldóként teában,
élelmiszeripar, háztartások (fűszer),
kozmetikai ipar,
biológiai peszticid.

Konyhakömény – termesztés (1 v. 2 év)

- **Elővetemény:** nem igényes rá, ernyősvirágúnál 4 év kihagyás,
- **Trágyázás:** N-igényes,
- **Talajelőkészítés:** őszi szántás,
- **Vetés:** márc.- (ápr. eleje), 1-1,5 cm mély,
sortáv 24 cm (egyéves), 24-36 cm (kétéves),
- **Ápolás:** gyomirtás,
- **Növényvédelem:** köménygubacsatka,
köménymoly, poloskafajok, lisztharmat ellen,

- **Betakarítás:**

teljes éréskor egymenetben (egy-, kétéves),
viaszéréskor rendrevágás, 5-6 nap utóérlelés,
cséplés (kétéves),

- **Elsődleges feldolgozás:** szárítás max. 40°C,
illóolaj-lepárlás,

- **Hozam:**

1-2 t/ha termés (egyéves),
0,5-1 t/ha termés (kétéves).

Angyalgyökér - *Angelica archangelica*

- **Drog:**

gyökértörzs és gyökér (*Angelicae radix*),
illóolaj (*Angelicae radix aetheroleum*),

- **Hatóanyag:**

illóolaj (alfa-, béta-pinén, alfa-, béta-fellandré, mircén, limonén),
kumarinok,
gyanta,
keserűanyag,
cseranyag ...

- **Farmakológiai hatás:**

étvágyserkentő, enyhe görcsoldó és fájdalomcsillapító,

- **Felhasználás:**

galenikumok, külsőleg reumára,
likőr, vermut, égetett szesz,
kozmetikai ipar (illóolaj).

Angyalgyökér — termesztés (1 v. 2 év)

- **Elővetemény:** korán lekerülő, ernyősvirágúnál 4 év kihagyás,
- **Trágyázás:**
P-, **K**-igény nagy,
- **Talajelőkészítés:** mélyen porhanyó, ülededett talaj,
- **Vetés:** **nov.** (jarovizáció), **60 cm** sortáv, 1-1,5 cm mély,
- **Ápolás:** kelés után ritkítás, gyomirtás, öntözés (aszálykor),

- **Növényvédelem:** fuzikládiumos varasodás, levéltetű, angelika magdarázs ellen,
- **Betakarítás:**
1. v. 2. év, okt. elején,
- **Elsődleges feldolgozás:**
aprítás, szárítás 40-50 °C, vagy mosás, aprítás, illóolaj-lepárlás,
- **Hozam:**
6-7 t/ha gyökér → 1,6-1,8 száraz
→ 6-10 kg/ha illóolaj.

Édeskömény - *Foeniculum vulgare*

- **Drog:**
termés (*Foeniculi fructus*),
illóolaj (*Foeniculi aetheroleum*),
- **Hatóanyag:**
illóolaj 2-6% (anetol, fenkon, metil-kavikol, esztragon),
fehérje 18-20%,
zsírsolaj 12-18%.

- **Farmakológiai hatás:**
szélhajtó, emésztés- és étvágyjavító, epehajtó,
enyhe görcsoldó, enyhén antibakteriális,
- **Felhasználás:**
csecsemőgyógyászat!, teák, galenikumok,
fűszer: édesipar, likőripár, háztartások,
kozmetikai ipar.

Édeskömény — termesztés (2-3 év)

- **Elővetemény:** ernyősvirágúak 4 évig ne,
- **Trágyázás:** **tápanyagigényes**, terméshez **P**,
- **Talajelőkészítés:** őszi szántás, kertszerű magágy,
- **Vetés:** márc. eleje-közepe (vagy nov.), **42-48 cm** sortáv, 2-3 cm mély,
- **Ápolás:** gyomirtás,
- **Növényvédelem:** poloskafajok, köménymoly ellen,

- **Betakarítás:** 1. évben kétmenetben, utána egy menetben,
- **Elsődleges feldolgozás:** szárítás max. 40°C, illóolaj-lepárlás,
- **Hozam:**
 1. év 0,4-0,6 t/ha termés,
 2. év 1-1,5 t/ha,
 3. év 0,5-1 t/ha.

Lestyán - *Levisticum officinale*

- **Drog:** gyökértörzs és gyökér (*Levistici radix*), levél (*Levistici folium*), termés (*Levistici fructus*), illóolaj (*Levistici aetheroleum*),
- **Hatóanyag:** illóolaj (ftalidok, terpineol, eugenol, karvakrol, szeszkviterpének), kumarinok, szerves savak...

- **Farmakológiai hatás:** vizelethajtó, szélhajtó,
- **Felhasználás:** teakeverékekben (gyökér), fűszer, likőripar.

Lestyán — termesztés (2-4 év)

- **Elővetemény:** korán lekerülő növény jó, ernyősvirágúak 4 évig ne,
- **Trágyázás:** tápanyagigénye nagy,
- **Talajelőkészítés:** őszi mélyszántás, aprómorzszás, ülepedett magágy,
- **Vetés:** okt.v.- nov.e., 50-60 cm sortáv, 1-1,5 cm mély,
- **Ápolás:** mechanikai gyomirtás,
- **Növényvédelem:** fuzikládiomos varasodás, ramularózis, levéltetvek ellen.

- **Betakarítás:** levéldroghoz – teljesen kifejlesztett tőlevelek, gyökédroghoz – szept.v.- okt.e., növényolajnak – 1. évben szept. 2. fele (tőlevelek), 2-4. évben júl. (zöldmagvas növény),
- **Elsődleges feldolgozás:** szárítás levél: max. 40°C, gyökér 40-50°C, illóolaj-lepárlás,
- **Hozam:** 1,5-1,8 t/ha friss levél, 1,5-2 t/ha friss gyökér, 1. év: 2-3 kg/ha, 2. évtől 6-8 kg/ha illóolaj.